

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum prædicta nomina significant substantiam diuinam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QVAEST. VII. DE SIMPLI. DIV. ESSENT. ART. V.

ARTICVLVS V.

Vtrum p̄dīcta nomina significant diuinam substātiām.

De q̄ibus i
ar. p̄c.

Lib. 1. ca. 4. a
medio.

De quibus i
ar. p̄c.

Cap. 2. non
p̄c. in pro-
cul ante me-
diūm.

ca. 3. & 11.
ante mediū.

In proposi-
t. 16. t. 2. inter
op. c. 1. Art. 1.

Lib. 1. Peri-
her. in prin.

Lib. 1. ca. 4. a
medio illius

cap. 4. para. 1.

QUINTO queritur utrum praedicta nomina significant diuinam substātiām. Et videtur q̄ non. Dicit enim Damasc. 4. lib. Oportet singulū eorum quae in Deo dicuntur, non quid est fm substātiā significare existimare: sed quod non est ostendere, aut habitudinē quandā, aut aliqd corum a qui bus separatur, aut aliqd eorū quae affequentur natūrā, aut operationem. Esse autē quod substātiāliter de aliquo p̄dīcat, significat quid est substātiā eius. p̄dīcta ergo noīa non p̄dīcantur substātiāliter de Deo, tāquam eius substātiā significātia.

T 2 Pr̄t. Nullum nomen quod significat substātiā alciūis rei, vero p̄t de eo negari. Dicit enim Dionys. 2. cap. Cāle. hierat. q̄ in diuinis negationes sunt verā, affirmations vero incompāctā. ergo talia nomina non significant substātiā diuinam.

T 3 Pr̄t. Hāc nomina significant processus diuinę bonitatis in res, sicut dicit Dionys. 3. lib. de Diu. nomi. sed bonitatis a Deo procedentes, non sunt ipsa diuina substātiā, ergo huiusmodi nomina non significant diuinam substātiā.

T 4 Pr̄t. Origen. dicit q̄ Deus dicit sapiens, quia sapientia nos implet: hoc autem non significant diuinam substātiā, sed effectum. ergo p̄dīcta nomina non significant diuinam substātiā.

T 5 Pr̄t. In lib. de Causis dicitur q̄ causa prima non nominatur, nisi noīe causati primi, quod est intellegētia: cum autem causatur nomine sui cauti, non est p̄dīcatio per essentiam, sed per causam. ergo nomina quae de Deo dicuntur, nō p̄dīcantur de Deo substātiāliter: sed causaliter tantū.

T 6 Pr̄t. Nomina significant conceptiones intellecūtū, sicut per Philos. in principio Periher. sed nos diuinam substātiā intelligere nō possumus;

non enim scimus de eo quid est sed quoniam est, vt dicit Damasc. ergo non possumus cum nominare alii quo nomine, nec significare eius substātiā.

T 7 Pr̄t. Omnia diuinā bonitatē participant, vt patet per Dionys. 4. c. de diu. no. sed non oīa participant eius substātiā, que est solū in tribus personis. ergo diuina bonitas nō significat eius substātiā.

T 8 Pr̄t. Deum cognoscere non possumus, nisi ex similitudine creaturā, quia vt dicit A. post. Rom. 1. Inuisibilia Dei &c. sed secundum q̄ ipsum cognoscimus, ita & ipsum nominamus. ergo non nominamus ipsum nisi ex similitudine creaturarū: sed quādo aliq̄d nominatur ex similitudine alterius, nomen illud non p̄dīcat de ipso substātiāliter, sed metaphorice. Quod per hoc patet quād K posterius de Deo dicitur: & per prius de eo a quo sumitur similitudo, cum tamē quod significat substātiā alciūis, primo de eo p̄dīceatur.

T 9 Pr̄t. Secundum Philos. 8. Mēta. significare substātiā, est significare hoc, & nihil aliud. Si ergo hoc nomen bonum significat substātiā diuinam, nihil erit in substātiā diuinā quod non hoc nomine significetur, sicut etiam nihil est in substātiā humana, quod non significetur, hoc nomine homo: sed hoc nomen bonum non significat sapientiam, ergo sapientia nō erit substātiā diuinā, & par. tōne nec omnia alia. ergo non potest esse q̄ huiusmodi omnia nomina significant diuinam substātiā.

T 10 Pr̄t. Sicut quantitas est causa & qualitatis & li-

F multitudinis qualitas, ita & substātiā identitatis. Ergo omnia huiusmodi nomina significēt substātiā Dei, secundum ea non attenderetur, vel aqua- litas vel similitudo, sed magis identitas. Et ita crea- tura dicerur idem de eo, ex hoc q̄ eius sapientiam, vel bonitatem imitatur, vel aliiquid huiusmodi, quod est inconveniens.

T 11 Pr̄t. In Deo qui est principium & fm nature, nihil potest esse contra naturam, nec ipse etiam ali- quid cōtra naturam facit: sicut habetur in glo Ro- man. i. 1. hoc autem est contra naturam q̄ accidentē sit substātiā. Cum ergo sapientia, justitia, & huiusmodi secundum se sint accidentia, non potest esse, quōd in Deo sint substātiā.

G **T** 12 Pr̄t. Cum dicitur, Deus bonus, iste terminus est complexus: nulla autem esset complexio si bonitas Dei esset ipsa eius substātiā. ergo non uidetur q̄ bonitas significet diuinam substātiā, & cedem ratione, nec alia similia nomina.

T 13 Pr̄t. Aug. dicit, q̄ Deus omnēs formam no- strū intellectus subterfugit, & ideo intellectū perim- sus esse non potest: hoc autem non esset si ita nomina significarent diuinam substātiā, quia Deus correspōderet formē nostri in intellectus. ergo huiusmodi nomina non significant diuinam substātiā.

T 14 Pr̄t. Dion. dicit 1. capite mystica Theologie, quād optime homo deo vnitur in cognoscēdo, q̄ cognoscens de ipso, nihil cognoscit: hoc autem non esset si ita qua concipit & significat, effētū diuina substātiā ergo idem quod prius.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 7. de Trinitate. Deo est hoc esse, quod est fortē esse, vel sapientē esse, & si quid de illa simplicitate dixeris qua eius substātiā significat, ergo omnia huiusmodi signif- cant diuinam substātiā.

T 15 Pr̄t. Boetius dicit in lib. de Trī. q̄ cum quis ali- p̄dīcamenta pr̄ter relationē in diuinam veritatem p̄dīcātū, cūcta mutantur in substātiā. sicut iustus etiā qualitētē significare videatur, signifi- car in substātiā & similiter magnus, & huius alia.

I **T** 16 Pr̄t. Omne quod dicitur per participationē, reducitur ad aliqd per se & essentialiter dictū: sed p̄dīcta nomina de creaturis dicitur per participa- tionē, ergo cum reducatur in Deum sicut in casu primā, oportet q̄ de Deo dicantur essentialiter. Et ita sequitur quād significant eius substātiā.

RESPON. Dicendum, quād quidam posuerunt, quād ita nomina dicta de Deo, non significant diuinam substātiā. Quod maxime expresse dicit Roby. Moy. Dicit autē huiusmodi nomina de Deo dupli- citer esse intelligenda. Vno modo per similitudinē effectus, vt dicatur Deus sapiens, non quia sapientia aliqd sit in ipso: sed q̄a ad modum sapientis in his effectibus operatur, ordinādo scilicet vnum quodque ad debitum finem. Et similiter dicuntur uenient inquantum ad modum uiuentis operatur quād ex seipso agēs. Alio modo per modum negationis, vt per hoc quād dicimus Deum esse uiuentem, nō de- gnisicemus vitam in eo aliqd esse, sed remouemus a Deo illum modū essendi, quo res inanimate es- sunt. Similiter cum dicimus Deum intelligentem, non intelligimus significare intellectū aliquid in ipso esse: sed remouemus a Deo illum modū effec- di, quo bruta existunt, & sic de aliis. Vtique autem modus videtur esse insufficiens & inconveniens. P̄mus quidem dupli cōfōne. Quarum prima est, quā secundum hanc expōsitionē nulla differtia-

nter

inter hoc quod dicitur, Deus est sapiens, & Deus est iratus, vel Deus ignis est. De enim iratus, quia operatur ad modum irati dum punit: hoc enim homines irati facere confuerunt. Dicitur etiam ignis, quia operatur ad modum ignis, dum purgat, quod ignis suo modo facit: hoc autem est contra positionem sanctorum, & prophetarum loquentium deo, qui quædam deo probant, & quædam ab eo remouent probant enim eum esse viuum, sapientem, & huiusmodi, & non esse corpus, neq; passionibus suos dictum. Secundum autem prædictam opinionem omnia deo pari rōne possunt dici & remoueri non magis hæc quam illa. Secunda ratio quia cum secundum fidem nostram ponamus creaturam nō semper fuisse, quod & ipse concedit, sequeretur quod non possemus dicere, fuisse sapientem, vel bonum antequam creaturæ essent. Constat enim quod antequam creaturæ essent, nihil in effectibus operabat, nec ad modum boni, nec ad modum sapientis. hoc autem omnino falso fidei reputnat, nisi forte dice-revelit, quod ante creaturas sapiens dici poterat, non quia operaretur ut sapiens, sed quia poterat ut sapiens operari. Et sic sequeretur quod aliquid existens in Deo, per hoc significetur, & sit per consequens substantia, cum quicquid est in Deo sit sua substantia. Secundus autem modus eadem ratione videtur esse inveniens. Non enim est aliquid nomen aliquius speciei, per quod non remouetur aliquis modus, qui Deo non competit. In nomine enim cuiuslibet speciei includitur significatio differentiae, per quam excluditur alia species quæ contra eam diuiduntur: sicut in nomine Leonis includitur hac differentia, quæ est quadrupes, per quod leo differt ab aene. Si ergo predicationes deo nō essent introductæ nisi ad remouendum, sicut dicimus Deum esse viuentem, quia nō habet esse ad modum inanimatorum ut ipse dicit, ita possemus dicere Deum esse leonem, quia non habet esse ad modum auis. Et præterea intellectus negationis semper fundatur in aliqua affirmatione. Quod ex hoc patet, quia omnis negativa per affirmatiū probatur: vnde nisi intellectus humanus aliquid deo affirmatiū cognoscet, nihil deo posset negare. Nō autem cognoscet, si nihil quod deo dicit, de eo verificaretur affirmatiū. Et ideo finitentiam Dion. dicendum est, quod huiusmodi nomina significant diuinam substantiam, quāmuis deficitē & imperfēcte. Quod si patet. Cum omne agēt agat in quantum actu est, & p se cōsequens agat aliquatenus simile, oportet formā facti aliquo modo esse in agente, diuersimode tamē, quia quād effectus adequat virtutem agentis, oportet quod secundum candē rationem sit illa forma in faciente & in factō, tunc in faciente & factū coincidunt in idē specie, quod contingit in omnibus agentibus vniuersis: homo enim generat hominē, & ignis ignem. Quando vero effectus nō adaequat virtutem agentis, forma non est secundum eandē rōnē in agente & factō, sed in agente eminens. Secundum enim quod est in agente habet agens virtutem ad producēdum effectum. vnde sit tota virtus agētis nō exprimitur in factō, relinquatur quod modus quo forma est in agente, excedit modum quo est in factō. Et hoc uidemus in oibus agētibus equiuocis, sicut cum Sol generat ignē. Constat autē quod nullus effectus adaequat virtutem primi agētis quod Deus est, alias ab una virtute ipsius nō procederet nisi unus effectus: sed cum ex eius una virtute inueniamus multos & varios effectus procedere,

A ostendit nobis quod quilibet eius effectus deficit a virtute agētis. Nulla ergo forma aliquis effectus diuinus, est per eandē rōnem quia est in effectu, & Deo nihilominus oportet quod sit ibi per quandam modū altiore. Et inde est quod oīs formæ quæ sunt in diuersis effectibus distinctæ & diversæ admicent, in eo vniuntur, sicut in una virtute cōsiderat. Sicut et oīs forme per virtutē Solis in istis inferioribus productæ sunt in Sole secundum vnicam eius virtutem: cui oīa generata per actionem Solis secundum suas formas similat. Et similiter perfectiones rerum creatarum assimilantur Deo secundum vnicam & simplicē essentiam eius. Intellectus autem noster cum a rebus creatis cognitionem accipiat, informatur similitudinibus perfectionum in creaturis inveniatur, sicut sapientia, virtutis, bonitatis, & huiusmodi. Vnde sicut res creatae per suas perfectiones aliquatenus, licet deficiente Deo assimilantur, ita & intellectus noster harum perfectionum species informatur. Quodcumque aut intellectus per suā formā intelligibile aliquid rei assimilatur, tunc illud quod concepit & enuntiat ēm illam intelligibilem speciem, verificatur de re illa cui p suā specie similatur. Nā dicitur sc̄ientia est assimilatio intellectus ad rem seitan. vnde oportet quod illa cuius intellectus harū specierum pfectiōnibus informatus deo cogitat vel emuntat, in Deo vere existant, qui vnicuique prædictarum specierum respondet: sicut illud cui omnes similes sunt. Si aut huiusmodi intelligibilis species nostri intellectus, diuinam essentiam adaequaret in assimilando, ipsam cōprehenderet, & ipsa conceptio intellectus esset perfecta Dei rō: sicut aīal gressibile bipes est perfecta rō hoīs, non autem perfecte diuinam essentiam assimilat species prædicta, vt dictum est: & ideo licet huiusmodi nomina quæ intellectus ex talibus conceptionibus Deo attribuit, significant id quod est diuinā substantia: non tamen perfecte ipsam significant secundum quod est, sed ēm quod a nobis intelligitur. Sic ergo dicendum est quod quolibet istorum nominum significant diuinam substantiam, non tamen quasi comprehendens ipsam: sed imperfecte. Et propterea hoc nomen. Qui est, maxime Deo competit, quia non determinat aliquam formam Deo: sed significat esse indeterminate. Et hoc est quod dicit Damascus. quod Hoc nomen. Qui est, significat substantiam pelagus infinitum, hæc autem solutio confirmatur per verba Dionysii, qui dicit i. cap. de diuini nomi. quod quia diuinitas omnia simpliciter & incircumscripta in se ipsa existens præcipit ex diuersis convenienter laudatur & nominatur. Simpliciter dicit, quia perfectiones quæ in creaturis sunt secundum diuersas formas, Deo datur attributum secundum simplicem eius essentiam. Incircumscripta dicit, ad ostendendum quod nulla perfectio in creaturis inveniatur, diuinam essentiam comprehendit, vt sic intellectus sub ratione illius perfectionis in se ipso Deum definiat. Confirmatur etiam per hoc quod habetur s. Metaphys. quod simpliciter perfectum est, quod habet in se perfectiones omnium generum, quod Cōmentator ibidem deo exponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Damascus intellegit quod huiusmodi nomina non significant quid est deus, quasi eius substantiam definendo & comprehendo. Vnde & subiungit quod hoc nomen. Qui est, quod indefinite significat dei substantiam, propriissime deo attribuitur.

AD SECUNDVM dicendum, quod ita Dionysius dicit negationes.

L. 1. ortho.
fidei c. 12.

C. 1. a me-
dio illius.

D. 253.

L. 1. c. 12.
tom 3.

QVAEST. VII. DE SIMPLI. DIV. ESSENT. ART. V.

In corp. art. tiones horum nominum esse veras deo, q̄ tamē nō affluit affirmations esse falsas, sed incom-
pactas. Quantum h. ad rem significatam, Deo vere

attribuuntur, que in eo aliquo modo est, ut iā often-
sum est; sed quantum ad modum quem significat, deo vere

In corp. art. attribuuntur, ut dictum est. Et ideo absolute deo possumus negari, quia ei non cōuenient per modum qui significatur: modus, n. significatus est, q̄ sunt in intellectu nostro, ut dictum est. Deo autē conuenient sublimiori modo, unde affirmatio incom-
pacta dī, quasi nō oīno cōuenienter coniuncta pp di-
uersum modum. Et ideo fm doctrinā Dionyl. tri-
pliciter ista deo dicuntur. Primo quidem affir-
mative, ut dicamus Deus est sapiens. Quod quidem de eo oportet dicere, propter hoc qui est in eo similitudo sapientiae ab ipso fluentis: quia tñ non est in

In corp. art. Deo sapientia; qualem nos intelligimus & nominamus, potest vere negari, ut dicatur, Deus non est sapiens. Rursum quia sapientia non negatur deo, quia ipsa deficiat a sapientia; sed quia supereminentius est in ipso quam dicatur, aut intelligatur: ideo

In corp. art. oportet dicere quod Deus sit super sapiens. Et sic per ipsum triplicem modum loquendi, secundum quem dicitur Deus sapiens, perfecte Dionyshus dat

intelligere, qualiter ista Deo attribuantur.
AD TERTIUM dicendum, quod ista nostra dñr significare diuinos p̄cellus, q̄a primo sunt imposita ad significandum istas p̄cessiones, fm q̄ sunt in creaturis, & ab eisū similitudine intellectus noster manu-
ducitur, ut hmoi. Deo eminentiō modo attribuat.

AD QUARTUM dicendum, quod verbum origi-
non est intelligendum, quod hoc intendimus signi-
ficare cum dicimus, Deus est sapiens, quod Deus est
causa sapientiae: sed quia ex sapientia quam causat,
intellectus noster manuducitur, ut sibi sapientiam
supereminenter attribuat, ut dictum est.

AD QUINTUM dicendum, q̄ cum dī Deus intelli-
gēs, notatur poē sui causat: q̄a nomē qd̄ sui causa-
ti substantia significat, sibi nō definite attribui pot,
fm q̄ modis nomen significat. Et sic hoc nomen
quāvis etiā modo conueniat, nō tamē cōuenit
ei ut nomen eius: quia id quod significat nomen, est
definitio: causa vero conuenit, ut nomen eius.

AD SEXTUM dicendum, q̄ ratio illa probat quod
Deus non potest nominari nomine, substantiam ipsius definire, vel comprehendere, vel adaequan-
te. Sic enim deo ignoramus quid est.

AD SEPTIMUM dicendum, q̄ sicut oīa participat
nei bonitatem, non eandem numero, sed per simi-
litudinem ita participat p̄ similitudinem esse dei. Sed in
hoc differt, nam bonitas importat habitudinem aliqui-
cūs causæ, et enī bonum diffūlūm sui: essen-
tia autem significatur in eo, in quo est, ut quiescens.

AD OCTAVUM dicendum, q̄ in effectu inueniē ali-
qd p̄ quod assimilatur sua cause, & aliqd p̄ quod a
sua causa differt. Quod quidē conuenit ei vel ex ma-
teria, vel ex aliquo hmoi: sicut patet in latere indu-
rato p̄ ignem. Nā in hoc q̄ plutūm calefiat ab igne,
igni similitur: in hoc vero q̄ calefactum ingrediet,
& inducetur differt ab igne: sed hēt hoc ex materia
conditione. Si ergo id in quo later igni similitur, de
igne dicatur, propriè dicetur de eo, & eminentius, &
per prius. Ignis enim est calidior quam later, & ite-
rum eminentius: nam later est calidus quasi calefa-
tus, ignis autem naturaliter. Sive id in quo later

Fab ignē differt, dicamus de igne, falsum erit, & no-
men huiusmodi conditionem in suo intellectu ha-
bens, de igne nō poterit dici, nisi metaphorice. Fal-
sum est erām ignē, qui est subtilissimum corporis
grossum dici. Durus autē dici potest, proper vo-
lentiam actionis, & non facilem potentiam passionis.
Similiter consideranda sunt in creaturis quadam,
secundum quā Deo similantur, que quantum ad rem
significatam, nullam imperfectionem importan-
sicut esse, vivere, & intelligere, & huiusmodi. Et illa
proprie dicuntur de Deo, immo per prius de ipso,
& eminentius quām de creaturis. Quādā vero tam
secundum quā creature differt a Deo, consequētū
ipsum prout est ex nihilo, sicut potentialitas, prati-
cio, motus, & alia huiusmodi. Et ista sunt fata de
Deo. Et quācumq; nomina in sui intellectu conde-
ntiones huiusmodi claudūt, de Deo dici nō possim-
nis metaphoricē, sicut leo, lapis, & huiusmodi pro-
per hoc quod in sui definitione habent materiam.
Dicuntur autem huiusmodi metaphoricē de Deo
propter similitudinem effectus.

AD NONUM dicendum, q̄ ratio illa procedit de
eo, quod significat substantiā definitiū, vel circumscrip-
tione. Sic autem nullum istorum nominum fab-
rantur Dei significat, ut dictum est.

AD XI. dicendum, quod quāvis huiusmodi per-
fectiones in Deo sunt ipsa diuina substantia: tamē
creatura non sunt substantiales prædictæ diuina per-
fectiones. Et ideo secundum eas creaturas nō dicun-
tur Deo ea dem, sed similes.

AD XII. dicendum, quod hoc eset contra natu-
ram, si sapientia eiusdem rationis cum ea que sit ac-
cidens, in Deo esset: hoc autem nō est verum, ut etiā
prædictæ patet. Nec tamen auctoritas inducit ei ad
propositum: nihil enim contra naturam Deus facit
in seipso, quia in seipso nihil facit.

AD XIII. dicendum, quod complexio huius tem-
pi cum dicitur, Deus bonus, non refutat ad aliquā
compositionem que sit in Deo: sed ad compo-
nem quā est in intellectu nostro.

AD XIV. dicendum, q̄ Deus subterfugit formā in-
tellectus nostri quasi oīen formā intellectus nō
excedens: non autem ita q̄ intellectus noster feci-
dum nullam formam in intelligibile Deo assimilatur.

AD XV. dicendum, q̄ ex quo intellectus huius
diuinā substantiam non adquat, hoc ipsum quod
est Dei substantia remanserit, nostrum intellectu ex-
dens: & ita a nobis ignoratur. Et propter hoc illud
est ultimum cognitionis humanae de Deo, q̄ scire
Deum nescire, inquit cognoscit illud quod Deus
est, omnē ipsum quod de eo intelligim⁹ excede-

re. A R T I C U L V S VI.
Vtrum ista nomina sint synonyma.

Ex quo queritur utrum ista nomina sint synony-
ma. Et videtur q̄ sic. Synonyma enim nomina dicuntur
que omnia idem significant: sed omnia illa
nomina deo dicta significant idē: quia significant
diuinā substantiam, quae est omnino simplex & in
vit ostensum est. ergo oīa ista nostra sunt synonyma.

Pra. Dama dicit q̄ in diuinis omnia sunt vnu-

prater ingenerationem, generationē, & processio-

nen. sed nomina significatiā vnum sunt synonyma.

ergo omnia nomina dicta deo, prater ea quāli-

guificant proprietates personales, sunt synonyma.

Pra.